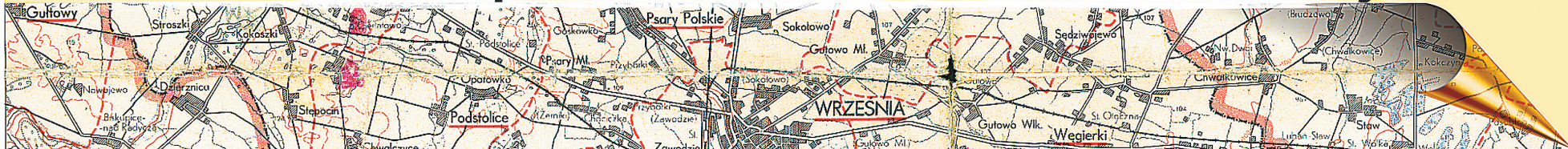

Września i powiat w czasach Polski Ludowej

Rozwój przestrzenny Wrześni, cz. 1

W 1945 roku przystąpiono do zmian nazw ulic miasta ustanowionych w czasie okupacji przez Niemców. Przyjęto ogólną zasadę, że obowiązują nazwy z okresu II Rzeczypospolitej, ale nowa rzeczywistość polityczna spowodowała, że w wielu wypadkach nadano ulicom inne nazwy. W 1951 roku miasto zajmowało obszar 804,77 ha. We Wrześni 1 marca 1948 roku mieszkało 10 022 mieszkańców, cztery lata później 11 001 mieszkańców, ale nawet wówczas ich liczba nie osiągnęła jeszcze stanu z 1 września 1939 roku, kiedy wynosiła 11 542 mieszkańców.

Warszawska 32 (na wprost wylotu 3 Maja) ze sklepem tekstylnym, początek lat 70.

W starej części miasta w pierwszych latach po wojnie za najpilniejsze rozwiązanie komunikacyjne dla pieszych władze miejskie uznały przedłużenie ulicy Rzecznej w kierunku Wrześnicy, budowę mostu przez nią i przejścia przez dawną łąkę cukrowni do ulicy Kolejowej i dworca kolejowego. Brukowane tarasowe zejście do Wrześnicy wykonane zostało w roku 1950. W latach 1948-1949 wybudowano nowy most przez Wrześnicę na ulicy Miłosławskiej, remontując też całą ulicę, a przy okazji, ale ostatecznie dopiero w roku 1950, wybudowano zejście na promenadzie nad rzeką. W 1957 roku na promenadzie po obu stronach Wrześnicy z racji uschnięcia wycięte zostały wszystkie włoskie topole. Na ich miejscu posadzono rosące do dziś klony.

W roku 1948 przebudowano odcinek ulicy Dworcowej, od dawnego przejazdu kolejowego (nie było wiaduktu) do dworca (dziś dla ruchu czynna jest tylko część tego odcinka). W tym czasie przedłużono też ulicę Sądową w kierunku Szkolnej (Armii Czerwonej). W 1953 roku poszerzono most przez Wrześnicę na ulicy Daszyńskiego. Dla ruchu samochodowego duże znaczenie miało wybudowanie

nowej stacji benzynowej, którą początkowo chciano umieścić na Placu św. Stanisława. Ostatecznie w 1953 roku uzyskała ona lokalizację przy ulicy Armii Czerwonej (Szkolnej).

W 1954 roku MRN podjęła uchwałę o włączeniu do miasta podmiejskich terenów z gromad Zawodzie-Przyborki i Września-Południe o powierzchni 413,30 ha, które zamieszkiwało wówczas 38 osób. Na terenie tym powstać miało osiedle, które początkowo nazywano osiedlem robotniczym Zawodzie. Pierwszych ponad trzydzieści przydziałów działek pod budownictwo jednorodzinne na tym terenie dokonano 23 marca 1957 roku. Tę datę można uznać za początek osiedla, które przez wrześnian nazywane było potocznie Mankowem lub też Mańkowem, a które 3 grudnia 1958 roku decyzją Prezydium MRN uzyskało nazwę Sławno na cześć partnerskiego miasta Wrześni – Sławna na Pomorzu Środkowym. Nazwa osiedla i wszystkich jego ulic (za wyjątkiem jednej – ulicy Kaliskiej, której nazwę – z tego powodu – usiłowano później zmienić) nawiązuje do miast z tzw. Ziemi Odzyskanych. W 1958 roku pojawił się na Sławnie pierwszy sklep spożywczy Miejskiego

Handlu Detalicznego, a w 1960 roku na osiedlu ukończonych było już siedemdziesiąt budynków.

Równocześnie z budową osiedla Sławno powstały we Wrześni pierwsze nowe bloki mieszkalne. W 1957 roku oddano do użytku blok u zbiegu ulic Obrońców Stalingradu (Jana Pawła II) i Armii Czerwonej (Szkolnej) oraz dwa bloki przy tejże ulicy w kwartale zamkniętym jeszcze ulicami Żwirki i Wigury, Wojska Polskiego i Kosynierów. W 1957 roku wybudowany został również blok (PSS) na rogu ulicy Warszawskiej i Harcerskiej.

7 sierpnia 1958 roku odbyło się walne zgromadzenie założycielskie dwudziestu członków założycieli Pracowniczej Międzyzakładowej Spółdzielni Mieszkaniowej we Wrześni. Swą działalność spółdzielnia rozpoczęła od wykupu od miasta budynku w stanie surowym przy ulicy Konopnickiej 10/12. Oddała go do użytku w marcu 1959 roku, a w grudniu tego samego roku oddała dwa kolejne bloki przy ulicy Konopnickiej 14/16 i 18/20. W ciągu kilku następnych lat powstały w rejonie ulicy Konopnickiej kolejne bloki spółdzielcze i zakładowe. Budownictwo jednorodzinne i blokowe przyczyniły się do pewnej poprawy sytuacji mieszkaniowej w starej części miasta.

W 1953 roku do stanu katastrofy zbliżyły się w mieście wodociąg i kanalizacja. Z powodu częstego braku wody mieszkańcy musieli używać pomp miejskich, a fekalia, wobec niewydolności oczyszczalni, spuszczano okresowo do Wrześnicy. Mimo tych olbrzymich trudności, spowodowanych najpierw brakiem pieniędzy, a później brakiem materiałów niezbędnych do kopania nowych studni głębinowych i prac wodno-kanalizacyjnych, rozbudowano w mieście sieć kanalizacji i wodociągów. W 1956 roku pobudowano wreszcie dwie nowe studnie głębinowe, które na pewien czas poprawiły zaopatrzenie miasta w wodę. Możliwe stało się wówczas zakładanie wodociągu i kanalizacji na Sławnie, choć bardzo powoli rozpoczęło się to w 1958 roku. Wielu problemów, spowodowanych przede wszystkim brakiem materiałów, przysparzało oświetlenie ulic. Nagminne były wówczas wyłączenia prądu, co oznaczało również brak wody w mieście. Poprawa stanu oświetlenia ulic oraz rozwój sieci wodociągowo-kanalizacyjnej powoli następowały we Wrześni od lat 60.

W pierwszych latach powojennych uruchomiono dla ogółu mieszkańców obiekty miejskie. Wybudowany przez Niemców basen miejski wielokrotnie remontowano, przez co był on okre-

sowo zamykany, borykał się też z brakiem obiektów towarzyszących. Tak zwane „stare łaźienki”, wybudowane na Lipówce u progu II RP, przestały spełniać podstawowe warunki kąpieliska, wydano więc zakaz kąpeli, zupełnie zresztą nieprzeznaczony. W 1950 roku Stadion Miejski przekazano Zrzeszeniu Klubów Sportowych „Spójnia”, a w marcu 1958 roku oddano go Klubowi Sportowemu „Zjednoczeni” Września. Założone przed wojną w Parku Miejskim (już nie imienia J. Piłsudskiego, lecz Wolności Ludów) korty tenisowe miasto oddało również „Spójni”, ale przez następne lata systematycznie ulegały one niszczeniu. Miasto przejęło też dawny prywatny park Mycielskich (tzw. park hrabiny), troskę o nie-

towy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego. Władze miasta dokonały remontu strażnicy przy ulicy Szkolnej i zaadaptowały, by Ochotnicza Straż Pożarna we Wrześni, która w 1955 roku miała czterdziestu członków, posiadała dwa wozy strażackie. Sala widowiskowo-balowa dawnego Hotelu Polskiego przy ulicy Zamkowej (Jedności), którą Niemcy w czasie okupacji przekształcili w stałe kino, pozostała już salą kinową. Obiekt, nadal będący własnością Teofila Świdzkiego, w 1947 roku przejęty został przez miasto, a później przekazany „Filmowi Polskiemu”. W gmachu więziennym przy ulicy Sądowej na początku lat 50. mieścił się Zakład Poprawczy. W 1956 roku przekazano go Powszechnej Spółdzielni Spo-

Kamienica przy ul. Sienkiewicza 17 ze sklepem elektrotechnicznym, lata 60, w ramach modernizacji sieci handlowej władza ludowa odebrała ten sklep firmie „Piast” i zmieniła jego branżę

go powierzając Technikum Weterynaryjnemu. Ogród dawnego Bractwa Kurkowego, które w nowej rzeczywistości nie miało szans na wznowienie działalności, oddano Powiatowej Radzie Związków Zawodowych. Strzelnicę Bractwa, skróconą z powodów bezpieczeństwa przejęła Liga Przyjaciół Żołnierza. Łaźnia Miejska przy ulicy Witkowskiej, początkowo czynna cały tydzień oprócz niedzieli, później, ze względu na słabą frekwencję, ograniczyła swe funkcjonowanie do piątku i soboty. Na utrzymaniu miasta pozostawał też dawny przytułek nazywany teraz Domem Opieki Społecznej. Wybudowany w końcu lat 20. budynek miejski u zbiegu ulic Szkolnej i Staszica od 1945 roku użytkowała Milicja Obywatelska, a od 1949 roku także Powia-

życów na biura i mieszkania. Inne obiekty, dawniej miejskie – elektrownię i rzeźnię przejęły w latach 1949-1950 odpowiednie ogólnopolskie zjednoczenia.

Nadal istniał Pomnik Wolności, ale nie przywrócono pomnika 68. PP przy koszarach. Już w 1945 roku pojawił się natomiast w mieście pomnik żołnierzy Armii Czerwonej. W listopadzie 1958 roku podjęto decyzję o zamknięciu cmentarza ewangelickiego przy ulicy Kościuszki, co oznaczało rozebranie tamtejszej kaplicy i naziemnych grobowców.

Marian Torzewski

Kamienica Tokłowiczów, Warszawska 32 (róg Fabrycznej), z nowym sklepem spożywczym „Sezam”, przełom lat 60. i 70.